

## Ångslupar – sätter fart på lokala persontransporter till sjöss

Ordet slup kommer närmast från det holländska namnet sloop, vilket anger ett mindre seglande fartyg försedd med enkel rigg. Slupen var på 1700-talet skepp motsvarande livbåten eller den största skeppsbåten, till skillnad från den minsta, de s k barkasserna. När ångmaskinen kom i början av 1800-talet och inmonterades i mindre fartyg fick vi ett nytt begrepp: ångslupen.

I Stockholms vatten ersatte ångsluparna de med handkraft framförda vevslupar som trafikerat sjöarna sedan ca 1830. Som i sin tur ersatt de s k roddarmadammerna vilka med kvinnliga roddare hållit igång den lokala persontrafiken i flera århundraden. Under 1800-talet sköttes de med handkraft framförda båtarna allt som oftast av dalkullor – de s k kullbåtarna.

De första ångsluparna runt 1840 var hjuldrivna med ångpannor av koppar. Dessa pannor tålde inte tillräckligt högt tryck, så det var först tack vara Bessemerprocessen från 1855 som små effektiva ångpannor av stål kopplade till effektiv propeller som ångslupstiden egentligen började. Hjulångfartyget ”Delphin” i Vaxholm är att betrakta som den första ångbåten i Stockholms vatten. Den första reguljära ångslupstrafiken började 1835 med en slup som möjligen kan ha hetat ”Björnen” eller ”Björn”.

På 1870-talet var Bergsund och Lindholmens Varf pionjärer i ångslupsbyggandet. Men när de senare övergav ångslupsbyggnationen till förmån för större tonnage, överlät man åt Motala Verkstad att fortsätta med nybyggnationen.

Vid sekelskiftet gjorde nya tekniska landvinningar att ångmaskinerna sakta började ersättas av förbränningsmotorer och motorsluparna började vinna mark. Bland de lokala tillverkarna av förbränningsmotorer kan nämnas Bolinders i Stockholm, och av tändkulemotorer Svenssons Automobilfabrik i Augustendal, Nacka.

### SICKLA

Byggd 1851 av okänd båtbyggare. Hjulångslup med träskrov för 32 passagerare. Trafikerade Hammarby Sjö. Kallades allmänt för ”Lungsoten”. Togs ur trafik efter 1855.

### NACKANÄS (1)

Byggd 1863 av Collin, Gustaf Wilhelm Verkstad på Södermalm i Stockholm. Djupgående 1,04 m, 5 hk ångmaskin från W Lindbergs Mek. Verkstad i Stockholm. Byggd för Nacka Ångslupsbolag. Trafikerade Hammarby Sjö. Söld 1864 till K A Almgren & P W Hellström i Stockholm och omdöptes till ”Svindersvik”.

### NACKANÄS (2)

Byggd 1864 av Södra Varvet i Stockholm. Levererad till beställaren Nacka Ångslupsbolag och trafikerade Hammarby Sjö. Omdöptes 1876 till ”Stubbsund” i samband med att ett nytt fartyg med namnet ”Nackanäs” levererades. Sålde omkring 1879 och gick okända öden till mötes.

### NACKANÄS (3)

Byggd 1876 av Motala Verkstad. 14,85 x 3,27 m, 5 nhk, encylindrig ångmaskin, 72 passagerare. Levererad till Nacka Ångslupsbolag. Trafikerade Hammarby Sjö till 1914 då slupen upplades. Sålde 1917 till okänd köpare och gick ett obekant öde till möte.

### RAN (f d SKOGSÖ)

Byggd 1913 av Schuberts varv, Saltsjöbaden, baserat på ett skrov från Korlin & Ström, Borlänge. 13,75 x 3,21 m. Motorfartyg/Motorslup, har alltså aldrig drivits med ånga. Levererades till Ångbåts AB Södertörn. Köptes 1914 av Waxholms Nya Ångfartygs AB men kom inte i trafik utan låg upplagd 1914 – 1935. Upprustades 1936 och åter satt i trafik som ”Ran”. Sålde omkring 1971 till Vaxholms Hotell och sedan såld igen till Bogesund. Inköptes av nuvarande ägare 1991, efter att ha legat till försäljning på land. Är nu efter omfattande renoveringsarbete i charter- och beställningstrafik, samt vid speciella tillfällen i turtrafik enligt tidtabell, på Järlasjön, Sicklasjön, Hammarby Sjö med omgivande vatten. (se [www.ran.se](http://www.ran.se))

### Referenser:

- Alla våra Ångslupar, CeGe Olsson & G Ekström, Förlag Allt om Hobby, 1994
- Ångslupstrafiken till Nackanäs och Järlasjön, A Sundström, Nackaboken 1973, Stockholm 1973
- Ägaren till MS Ran

*Bilder:*



*Ran på 30-talet i Waxholms Nya Ångfartygs ABs regi*



*Ran i Vaxholm*



*Ran innan reoveringen 1992*



*Ran vid Järla Sjö 2003*

/Informationen sammanställd av Föreningen Sicklaslussen för <http://www.sicklasluss.se/>